

İNSAN HAKLARINI VE TEMEL ÖZGÜRLÜKLERİ KORUMAYA DAİR SÖZLEŞME:

[İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İnsan Hakları iki belgede yeniden kaleme alınmışlardır: Birisi Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, öteki de İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'dir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi bağlayıcı bir belge olmamıştır; üye devletlerin bir bölümü hâlâ bu bildirinin hükümlerine açıkça uymamaktadır. Ancak Sözleşme'yi imzalayan devletlerde, Sözleşme yasa halini almıştır. 21 Ocak 1959'da da «Avrupa Divanı» kurulmuştur.

Eğer bir fert ya da kurul bu sözleşmeyi imzalayan devletlerden birine karşı İnsan Hakları'nı çiğnediğine dair bir suç duyurusunda bulunursa, ilkin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri olaya el atmakta ve «Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na» iletmektedir. Bu komisyon üç ay süreyle bir çözüm bulmaya çalışmakta, sonra da olayı «Avrupa İnsan Hakları Divanına» aktarmaktadır.

Sözleşme Avrupa Konseyi'nin üye devletlerince 4 Kasım 1950'de imzalanmış, 7 Ağustos 1952'de Alman Parlamentosu'ndan geçmiştir.*]

* Türkiye'de 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı yasanın 1. maddesi ile onaylanmıştır. (Ç.N.)

Avrupa Konseyi Akid Üyeleri ve Yönetimleri,
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık
1948'de ilân edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisini;

Bu bildirin, içinde açıklanan hakların evrensel ola-
rak ve fiilen tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı
amaçladığını;

Avrupa Konseyi'nin hedefinin, üyeleri arasında daha
sıkı bir dayanışma kurmak olduğunu ve İnsan Hakları
ve Temel Özgürlüklerin korunması ve gelişmesinin bu
hedefe ulaşmaya yarayacak araçlardan birini oluşturdu-
ğunu nazarı dikkate alarak;

Dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve
sürdürülmesi herşeyden önce, bir yandan gerçekten de-
mokratik bir siyasal rejimin kurulmasına, diğer yandan
da içinden çıktıkları İnsan Haklarının gözetilmesine ve bu
haklardan aynı şeylerin anlaşılmasına bağlı olan Temel
Özgürlüklere derin inançlarını yeni baştan pekiştirerek;

Aynı ruhu taşıyan, manevî zenginlikler, siyasal gele-
nekler, özgürlüğe saygı ve hukukun üstünlüğü hususla-
rında ortak bir mirasa sahip bulunan Avrupa devletleri
yönetimleri sıfatıyla, Evrensel Bildiri'de yazılı bazı hak-
ların ortak güvence altına alınmaları yolunda ilk adımları
atmayı kararlaştırarak;

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1

Yüksek Akid Taraflar kendi topraklarında yaşayan
her ferde, işbu sözleşmenin birinci bölümünde tanımla-
nan hak ve özgürlükleri tanırlar.

BÖLÜM I

Madde 2

1) Her insanın yaşama hakkı yasanın himayesi altın-
dadır. Yasanın ölüm cezasını öngördüğü bir suçtan do-
layı mahkemece verilen bir cezanın infazı dışında, hiç
kimse kasten öldürülemez.

2) Öldürme, aşağıdaki zorunlu hallerde bu maddenin
ciğnenmesi anlamına gelmeyecektir:

a) Bir insanın gayrimeşru cebir ve şiddete karşı ko-
runmasını sağlamak için;

b) Yasa hükümleri dahilinde bir tutuklamayı yerine
getirmek ya da yasaya uygun olarak tutuklanan bir şah-
sın kaçmasını önlemek için;

c) Yasalar çerçevesinde, bir ayaklanmayı ya da is-
yanı bastırmak için.

Madde 3

Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı
ceza ya da uygulamaya tabî tutulamaz.

Madde 4

1) Hiç kimse kölelik ya da kulluk altında tutulamaz.
2) Hiç kimse baskıyla ya da zorla çalışmaya zorla-
namaz.

3) Aşağıdaki haller bu maddedeki anlamıyla «bas-
kıyla ya da zorla çalıştırma» sayılmazlar:

a) İşbu sözleşmenin 5. maddesinde öngörülen koşul-
lar altında tutuklu bulunan ya da şartlı salıverilen bir
kimseden alışlageldiğince istenilen çalışma.

b) Askerî nitelikteki hizmetler ya da inançları gere-
ğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin
durumunu meşru kabul eden ülkelerde, bu inanca sahip
kişilere zorunlu askerlik yerine gördürülecek herhangi baş-
ka bir hizmet.

c) Topluluğun yaşamını ve refahını tehdit eden buh-
ran ve âfet hallerinde talep edilen hizmet.

d) Normal vatandaşlık görevlerinden sayılabilecek
her türlü çalışma ve hizmet.

Madde 5

1) Her insanın özgürlük ve güvenliğe hakkı vardır.
Bir insanın özgürlüğü ancak aşağıdaki hallerde, yasal yol-
lardan elinden alınabilir:

a) Yetkili bir mahkeme tarafından yargılandıktan sonra usulüne uygun olarak hapsedilmesi;

b) Yasal bir mahkeme kararına uymamaktan dolayı ya da yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak üzere, usulüne uygun olarak yakalanması ya da hapsi.

c) Bir suç işlediği kuşkusuz altında olması ya da suç işlemesine engel olmanın zorunlu olduğu inancını doğuran makul nedenlerin varolması halinde, yetkili adli makam önüne çıkarılmak amacıyla usulüne uygun olarak yakalanması ya da hapsi.

d) Bir küçüğün nezaret altında ıslahı ya da yetkili merci önüne çıkarılması için verilmiş usulüne uygun bir tutuklama kararının bulunması.

e) Bulaşıcı bir hastalık yayabilecek bir kimsenin ya da akıl hastası, alkolik, uyuşturucu madde müptelası ya da serseri birisinin usulüne uygun hapsi,

f) Bir kimsenin ülkeye haksızca girmesinin önlenmesi ya da hakkında sınırdışı edilme ya da geri verilme işlemlerine başlanılmış olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması ya da hapsi.

2) Tutuklanan her kişi, tutuklanmasını gerektiren nedenlerden ve hakkında ileri sürülen tüm suçlamalardan en kısa bir zamanda, anladığı bir dilde haberdar edilmelidir.

3) İşbu maddenin 1/c fıkrasında öngörülen koşullara göre yakalanan ya da hapsedilen herkesin, hemen bir yargıç ya da yasayla bir yargıcın işlevlerini yerine getirmeye yetkili kılınmış bir görevlinin huzuruna çıkarılması gerekmektedir. Bu kişinin makul bir süre içinde yargılanmaya ya da adli kavuşturma sırasında salıverilmeye hakkı vardır. Salıverme ile ilgili kişinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir güvenceye bağlı kılınabilir.

4) Yakalanması ya da hapsedilmesi nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan her şahıs, tutuklamanın yasa uygunluğu hakkında da en kısa zamanda karar vermesi ve durumu yasaya aykırı görüldüğü takdirde tahli-

yesini sağlaması için bir mahkemeye itiraz etmek hakkına sahiptir.

5) İşbu maddenin hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama ya da tutuklamanın mağduru olan her şahsın tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 6

Her şahıs gerek medeni hak ve sorumlulukları, gerekse cezai alanda kendisine karşı yöneltilen bir suçlamanın özü üzerine karar verecek olan, yasal, bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve kamuya açık olarak bırakılması hakkına sahiptir. Verilen yargı herkesin önünde ilân edilir, ancak ne var ki demokratik bir devlette kamu düzeninin ya da ulusal güvenliğinin ya da ahlakın yararına ya da gençlerin çıkarı ya da davaya taraf olanların korunması ya da adaletin selâmetine zarar verebileceği bazı özel hallerde, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde kamuya açıklık ilkesinden, davanın süresince tamamen ya da kısmen basın mensupları ve halk mahkemeye alınmayabilir.

2) Bir suç ile itham edilen her şahıs suçluluğu yasal olarak kanıtlanıncaya değin masum sayılır.

3) Her sanık ezcümle*:

a) Şahsına yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeni üzerine en kısa zamanda, anladığı bir dilde, ayrıntılı bir biçimde haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara malik olmak;

e) Kendi kendini savunmak ya da kendi seçeceği bir savunucunun ya da eğer bir savunucu tutmak için

* Her ikisi de aynı derecede geçerli olan Fransızca ve İngilizce metinlerde bu noktada bir ayrılık vardır. Bizim burada, resmi çeviride olduğu gibi, yeğlediğimiz «ezcümle» karşılık olarak İngilizce metinde «enazından», Fransızca metindeyse «özellikle» sözcükleri kullanılmıştır. Almanca metinde her ikisi de verilmiştir. (Ç.N.)

malî olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selâmeti için bu gerekiyorsa, mahkeme tarafından atanacak bir savunucunun karşılıksız yardımından yararlanmak;

d) İddia tanıklarına sorular sormak ya da sordurtmak, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı ya da konuşmadığı taktirde bir çevirmenin yardımından hiç bir karşılık ödemediği yararlanmak hakkına sahiptir.

Madde 7

1) Hiç kimse işlediği zaman ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan bir edim ya da savsamadan dolayı tutuklanamaz. Keza hiç kimse suç işlediği zaman çekmesi gereken cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılmaz.

2) İşbu mdde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir edim ya da savsamadan suçlu bir şahsın yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.

Madde 8

1) Her şahıs özel ve ailevî yaşamına, konutuna ve yazışmalarına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2) Bu hakların kullanılmasına resmî bir makamın müdahalesi demokratik bir toplumda ancak ulusal güvenlik, kamu huzuru, ülkenin iktisadî refahı, düzenin korunması suçların önlenmesi, sağlığın ya da ahlâkın ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için zorunlu olduğu ölçüde, yasanın izin vermesi koşuluyla gerçekleşebilir.

Madde 9

1) Her şahsın düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak din ve inanç değiştirme özgürlüğünü ve açıkça ya da özel surette, âyin, öğretim, dinsel gereklerin yerine getirilmesi ve bunlara uyulması yoluyla, tek

başına ya da topluca dinini ya da inancını açığa vurma özgürlüğünü de kapsar.

2) Din ya da inanç özgürlüğü demokratik bir toplumda ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın ya da ahlâkın yararına ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olan önlemlerle, yasanın öngördüğü biçimde sınırlandırılabilir.

Madde 10

1) Herkesin düşüncesini serbestçe ifade etme hakkı vardır. Bu hak düşünce özgürlüğünü, resmî makamların herhangi bir müdahalesi olmaksızın, ülkenin sınırlarına bakılmaksızın, haber ya da düşünceleri almak ya da aktarmak özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, devletlerin radyo, sinema ya da televizyon işletmelerini bir izin sistemine tabi tutmalarına engel değildir.

2) Bu özgürlüklerin kullanılması, ödev ve sorumluluğu da beraberinde getirmesinden dolayı, bu özgürlükler demokratik bir toplumda yasayla belirlenen, ulusal güvenliğinin, toprak bütünlüğünün ya da kamu huzurunun, düzenin korunmasının, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın ve başkalarının ün ya da haklarının korunmasının yararına, gizli haberlerin açıklanmasına engel olunması ya da adalet gücünün üstünlüğünün ve yansızlığının sağlanması için kaçınılmaz olan, yasanın öngördüğü belli bazı biçimlere, koşullara, kısıtlamalara ya da yaptırımlara tabî tutulabilir.

Madde 11

1) Tüm insanlar barış içinde toplanmak ve kendi çıkarlarını korumak amacıyla sendikalar kurmak ve bunlara girmek hakkı da dahil olmak üzere başkalarıyla serbestçe bir dernek kurmak hakkına sahiptirler.

2) Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, iç ve dış güvenliğinin, düzenin korunmasının, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasının yararı için gerekli olan,

yasanın öngördüğünden başka hiç bir kısıtlamaya tabi tutulamaz.

Bu madde, bu hakların kullanılmasına polis, silâhli kuvvetler ya da zabıta üyeleri tarafından yasal sınırlandırmaların getirilmesine engel değildir.

Madde 12

Evlenme çağına gelen erkek ve kadınlar evlenmek ve bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca, bir aile kurmak hakkına sahiptirler.

Madde 13

İşbu sözleşmede tanınmış hak ve özgürlüklerin çiğnenmesi halinde, mağdur bırakılan kişi, bu çiğneme resmi görevlere sahip kişiler tarafından görevlerinin yerine getirilmesi sırasında yapılmış da olsa, ulusal bir merciye file başvurmak hakkına sahiptir.

Madde 14

İşbu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanılması, cins, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da diğer görüşler, ulusal ya da toplumsal köken, ulusal bir azınlığın üyesi olma, servet, doğum ya da herhangi başka bir durumdan dolayı hiç bir ayırım yapılmaksızın sağlanmalıdır.

Madde 15

1) Savaş ya da bir ulusun varlığını tehdit eden diğer herhangi bir genel tehlike halinde, her Yüksek Akid Taraf, içinde bulunduğu durumun gerektirdiği ölçüde işbu sözleşmede öngörülen yükümlülüklerle aykırı önlemler alabilir ve devletler hukukundan doğan diğer yükümlülükleriyle çelişmemek koşuluyla bunları yürürlükten kaldırabilir.

2) Yukarıdaki hüküm, meşru savaş edimlerinin neden olduğu ölüm olayları dışında, 2., 3., 4. (1. fıkra) ve 7. maddelerin yürürlükten kaldırılmasına izin vermez.

3) Bu yürürlükten kaldırma hakkından yararlanan her Yüksek Akid Taraf alınan önlemler ve bunları gerektiren nedenler üzerine Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bilgi vermek zorundadır. Bu Yüksek Akid Taraf adı geçen önlemlerin kaldırıldığı ve Sözleşme hükümlerinin yeniden tamamıyla uygulanmaya başlandığı tarihten de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ni haberdar etmelidir.

Madde 16

10., 11. ve 14. maddelerin hiç bir hükmü, Yüksek Akid Taraf'ların ülkelerindeki yabancıların siyasal etkinliklerine sınırlamalar getirmelerine engel olduğu biçiminde yorumlanamaz.

Madde 17

Bu sözleşme hükümlerinden hiç biri bir devlete, topluluğa ya da şahsa, işbu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin yokedilmesini ya da sözkonusu sözleşmede öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara tabi tutulmasını amaçlayan herhangi bir etkinlikte ya da harekette bulunmaya yönelik herhangi bir hak sağladığı biçiminde yorumlanamaz.

Madde 18

Bu sözleşmenin hükümleri gereğince, adı geçen hak ve özgürlüklere yapılan kısıtlamalar ancak öngörüldüğü amaç için uygulanabilirler.

BÖLÜM II

Madde 19

İşbu sözleşmeden Yüksek Akid Taraf'ların üstlendikleri yükümlülüklerle uymalarını sağlamak amacıyla:

a) Aşağıda «Komisyon» diye anılacak olan bir «Avrupa İnsan Hakları Komisyonu»;

b) Aşağıda «Divan» diye anılacak olan bir «Avrupa İnsan Hakları Divanı» kurulmuştur.

BÖLÜM III

Madde 20

Komisyona üye sayısı Yüksek Akid Taraf'ların sayısını karşılar. Komisyona her devletten sadece bir tek üye katılabilir.

Madde 21

1) Komisyon üyeleri Danışma Meclisi bürosu tarafından düzenlenen bir ad listesinden Bakanlar Komitesi'nce oyların mutlak çoğunluğuyla seçilirler; Yüksek Akid Taraf'ların Danışma Meclisi'ndeki temsilcileri tarafından oluşturulan topluluklardan herbiri, en az ikisi kendi ülkesinden olmak üzere üç aday gösterir.

2) Sonradan diğer devletlerin işbu sözleşmeye katılmaları halinde Komisyon'u tamamlamak ve boşalan yerlere yenilerini seçmek için de, eğer uygulanabilirse, aynı usul izlenecektir.

Madde 22

1) Komisyon üyeleri altı yıllık bir süre için seçilirler. Yeniden seçilmeleri mümkündür. Bununla birlikte ilk seçilen üyelerden yedisinin görevi üç yılın bitiminde sona erecektir.

2) İlk üç yıllık sürenin sonunda görevleri sona erecek olan üyeler, ilk seçimlerin yapılmasından hemen sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kurayla belirlenecektir.

3) Görevi henüz bitmemiş bir üyenin yerine seçilen Komisyon üyesi, kendisinden önceki üyenin görev süresini tamamlar.

4) Komisyon üyeleri, yerlerine yeni üyeler geçene değin görevlerinde kalırlar. Önceden üstlendikleri işleri, görev tesliminden sonra da sürdürmeye devam ederler.

Madde 23

Komisyon üyeleri Komisyon'a sadece özel kişi sıfatıyla katılırlar.

Madde 24

Her Akid Taraf, işbu sözleşme hükümlerinin, diğer bir Yüksek Akid Taraf'ca sözde çiğnenmesinden dolayı Avrupa Konseyi Genel Sekreteri aracılığıyla Komisyon'a başvurabilir.

Madde 25

1) İşbu sözleşmede tanınan hakların Yüksek Akid Taraf'lardan birince çiğnenmesinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek şahıs, devlet dışı her kuruluş ya da her insan topluluğu, hakkında şikâyet bulunan Yüksek Akid Taraf'ın bu alanda Komisyon'un yetkisini tanıdığını açıklamış olması halinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne sunulacak bir dilekçeyle Komisyon'a başvuru yapılabilir.

Yüksek Akid Taraf'lardan böyle bir açıklamada bulunmuş olanlar, işbu hakkın etkin bir biçimde kullanılmasına hiç bir suretle engel olmamayı yükümlenirler.

2) Bu açıklamalar belli bir süre için yapılabilir.

3) Bu açıklamalar Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne sunulur. Genel Sekreter bunların birer suretini Yüksek Akid Taraf'lara gönderir ve yayınlanmalarını sağlar.

4) Komisyon işbu madde ile kendisine verilen yetkileri sadece, en az altı Yüksek Akid Taraf yukardaki fıkralarda öngörülen açıklamalarla kendilerini bağlamış oldukları zaman kullanır.

Madde 26

Devletler Hukuku'nun genel olarak kabul edilen ilkelerine göre, ancak o devlet içindeki varolan tüm hukuki yollara başvurulduktan sonra ve o devlette alınan nihaf karardan sonraki altı aylık bir süre içinde Komisyon bu olaya el atabilir.

Madde 27

1) Komisyon 25. madde gereğince sunulan herhangi bir dilekçeyi aşağıdaki hallerde kabul etmez:

Madde 31

- a) Dilekçe imzasız ise;
- b) Dilekçe, Komisyon'ca daha önceden incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma ya da uzlaştırma merciine arz edilmiş bir dilekçenin özü itibariyle aynı ise ve yeni olaylar içermiyorsa;

2) Komisyon 25. madde gereğince sunulan herhangi bir dilekçeyi işbu Sözleşme hükümleriyle bağdaştırılmaz bulur, açıkça temellendirilmemiş ya da şikâyet hakkının kötüye kullanılması olarak görürse kabule değer saymaz.

3) Komisyon 26. maddeye göre kabul edilemez saydığı her dilekçeyi reddeder.

Madde 28

Komisyon dilekçeyi kabul ettiği takdirde:

a) Olayları saptamak amacıyla tarafların temsilcileriyle birlikte iki yanlı bir incelemede bulunur ve eğer gerekiyorsa, olayların soruşturmasını yapar; bu soruşturmanın etkin bir biçimde yerine getirilmesi için ilgili devletler, komisyonla görüş alışverişinde bulunduktan sonra, gerekli her türlü kolaylığı göstereceklerdir.

b) Komisyon meseleyi, işbu sözleşmede tanınmış İnsan Hakları'nı temel alarak, dostane bir uzlaşmaya bağlamak üzere ilgili taraflara arzı hizmet eder.

Madde 29 (Değişkin)

Komisyon, 25. madde uyarınca yapılmış bir başvuruyu kabul etmekle birlikte, inceleme sırasında 27. maddede öngörülen kabul edilemezlik nedenlerinden birinin varlığını gördüğü takdirde, onu oybirliğiyle reddedebilir.

Bu gibi hallerde karar taraflara tebliğ edilir.

Madde 30 (Değişkin)

Komisyon 28. maddeye uygun olarak bir uzlaşma yolu bulmayı başarır ise bir rapor düzenler ve bu rapor ilgili devletlere, Bakanlar Komitesi'ne ve yayınlanmak üzere, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne gönderilir. Bu rapor olayların ve kabul edilen uzlaşma yolunun kısa bir açıklamasından ibarettir.

1) Bir uzlaşma yolu bulunmadığı takdirde Komisyon bir rapor düzenler ve bu raporda saptanmış olaylardan, ilgili devletin sözleşme hükümleri gereğince yüklenmiş olduğu yükümlülüklerini hiçe saydığı sonucunun çıkıp çıkmayacağı sorusuna karşılık verir. Bu raporda, bu husus üzerine tüm Komisyon üyelerinin görüşleri de bulunabilir.

2) Rapor Bakanlar Komitesi'ne ve sözkonusu raporu yayınlama hakkına sahip olmayan, ilgili devletlere de gönderilir.

3) Komisyon, Bakanlar Komitesi'ne gönderdiği rapora, kendince uygun bulduğu önerilerini de ekleme hakkına sahiptir.

Madde 32

1) Komisyon raporunun Bakanlar Komitesi'ne sunulduğu tarihten sonraki üç aylık bir süre içinde, mesele işbu sözleşmenin 48. maddesi gereğince Divan'a arz edilmezse, Bakanlar Komitesi sözleşmenin çiğnenip çiğnenmediği üzerine, Komite'nin oturumlarına katılma hakkına sahip üyelerin üçte iki çoğunluğu ile bir karar alır.

2) Sözleşmenin çiğnendiği doğrulanırsa Bakanlar Komitesi bir süre saptar; bu süre içinde ilgili Yüksek Akid Taraf, Bakanlar Komitesi kararının gerektirdiği önlemleri almak zorundadır.

3) İlgili Yüksek Akid Taraf kararlaştırılan süre içinde doyurucu önlemler almazsa, Bakanlar Komitesi 1. fıkrada öngörülen çoğunlukla, ilk kararının hangi yoldan yerine getirileceğini karara bağlar ve raporunu yayımlar.

4) Yüksek Akid Taraf'lar, Bakanlar Komitesi'nin yukarıdaki fıkraların uygulanması suretiyle alacağı her kararın bağlayıcı olduğunu kabul etmeye yükümlenirler.

Madde 33

Komisyon'un oturumları gizlidir.

Madde 34 (Değişkin)

29. Maddenin hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Komisyon'un kararları, mevcut ve oy veren üyelerin çoğunluğuyla alınır.

Madde 35

Komisyon gerektiğinde toplanır. Toplantıya çağrı Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından yapılır.

Madde 36

Komisyon, içtüzüğünü kendi hazırlar.

Madde 37

Komisyon'un büro işleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından yürütülür.

BÖLÜM IV

Madde 38

İnsan Hakları Avrupa Divanı, Avrupa Konseyi üyesi devletlerin sayısı denli yargıçtan oluşur. Divan'ın ayrı devlet uyrukluğunda sadece bir tek üyesi olabilir.

Madde 39

1) Divan üyeleri, Avrupa Konseyi üyelerince önerilen şahısları içerir bir listeden Danışma Meclisi'nce oy çoğunluğuyla seçilir; üyelerden her biri, en az ikisi kendi ülkesinden olmak üzere üç aday gösterir.

2) Sonradan Avrupa Konseyi'ne diğer devletlerin katılımaları halinde Divan'ı tamamlamak ve boşalan üyeliklere yeni üyeler seçmek için de, eğer uygulanabilirse, aynı usul izlenecektir.

3) Adaylar ahlâkları bakımından yüksek itibar sahibi olmalı ve yüksek yargısal görevleri yerine getirebilmek için gerekli olan koşulları kendilerinde bulundurmaları ya da herkes tarafından saygı gören bir hukukçu olmalıdır.

Madde 40

1) Divan üyeleri dokuz yıllık bir süre için seçilirler. Yeniden seçilme hakları vardır. Bununla birlikte ilk seçimde atanan üyelerden dördünün görevi üç yıl sonra, diğer dördünün görevi de altıncı yılın bitiminde sona erecektir.

2) Görevleri ilk üç ve altı yıllık sürelerin sonunda bitecek olan üyeler ilk seçimin yapılmasından hemen sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kurayla belirlenecektir.

3) Görevi henüz bitmemiş bir üyenin yerine seçilen Divan üyesi, kendisinden önceki üyenin görev süresini tamamlar.

4) Divan üyeleri, yerlerine yeni üyeler geçene değin görevlerinde kalırlar. Önceden üstlendikleri davaları, görev tesliminden sonra da, yürütmeye devam ederler.

Madde 41

Divan, Başkanını ve Başkan Vekilini üç yıl için seçer. Yeniden seçilme haklarına sahiptirler.

Madde 42

Divan üyeleri, her çalışma günü için, tutarı Bakanlar Komitesi tarafından saptanacak bir tazminat alırlar.

Madde 43

Divana sunulan her olayın incelenmesi, yedi yargıçtan oluşan bir daire tarafından yerine getirilir. İlgili tarafın yurttaşı olan bir yargıç, ya da böyle birisi yoksa, o Devlet tarafından atanacak, yargıç sıfatıyla oturumlara katılacak bir şahıs, görevi itibarıyla o dairenin üyesidir; diğer yargıçların adları davanın incelenmesine başlanmadan önce Başkan tarafından kurayla belirlenir.

Madde 44

Divan huzuruna taraf olarak çıkabilme hakkına yalnız Yüksek Akid Taraf'lar ve Komisyon sahiptir.

YAG

Madde 45

Divan'ın yetkisi, işbu sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili, Yüksek Akid Taraf'lar ya da Komisyon tarafından 48. maddede öngörüldüğü biçimde kendisine arzolanacak tüm hususları kapsar.

Madde 46

1) Yüksek Akid Taraf'lardan biri, işbu sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili hususlarda Divan'ın yargı yetkisini, bihakkın ve özel bir anlaşma olmaksızın zorlayıcı olarak tanıdığını her zaman açıklayabilir.

2) Yukarıda adı geçen açıklamalar kayıtsız şartsız ya da Akid Taraf'lardan birçoğunun ya da bazılarının karşılıklı olarak yerine getirmeleri koşuluyla ya da belli bir zaman için sınırlandırılarak yapılabilir.

3) Bu açıklamalar Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne sunulacaktır. Ve Genel Sekreter bunların birer suretini Yüksek Akid Taraf'lara gönderecektir.

Madde 47

Bir mesele Divan'a, ancak uzlaşmayı sağlama çabalarının boşa çıktığı Komisyon'ca gözlemlendikten sonra ve 32. maddede öngörülen üç aylık süre içinde arz edilebilir.

Madde 48

Eğer sadece bir taraf katılıyorsa, ilgili Yüksek Akid Taraf'ın, eğer birden çok taraf katılıyorsa, ilgili Yüksek Akid Taraf'ların, Divan'ın zorlayıcı yargı hakkını tanımış olmaları ya da bu olmadığı takdirde karşı taraf ya da tarafların rıza ve onamalarının olması koşuluyla, aşağıda belirtilen mevkiiler Divan'a başvurma hakkına sahiptirler:

- Komisyon;
- Zarara uğrayan kişinin uyruğu olduğu Yüksek Akid Taraf;
- Komisyon'a bu davayı getiren Yüksek Akid Taraf;
- Kendisinden şikâyet edilen Yüksek Akid Taraf.

Madde 49

Divan'ın yetkili olup olmadığı hakkında görüş ayrılığı ortaya çıkarsa, buna Divan'ın kendisi karar verir.

Madde 50

Divan, bir Yüksek Akid Taraf'ın adli ya da başka nitelikte bir makamı tarafından alınmış olan bir kararın ya da önlemin, işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerle tamamen ya da kısmen aykırı olduğuna dair kararını açıklarsa ve eğer adı geçen Yüksek Akid Taraf'ın kendi devletinin yasaları bu kararın ya da önlemin sonuçlarını ancak kısmen giderebilmeye izin veriyorsa, o zaman Divan kararında buna gerek duyulduğu takdirde, zarara uğrayan tarafa tazminat ödenmesini öngörür.

Madde 51

- Divan yargısını temellendirir.
- Yargı, kısmen ya da bazı bölümleriyle, yargıçların ortak görüşlerini ifade etmiyorsa, her yargıç kendi şahsi görüşünü ona eklemek hakkına sahiptir.

Madde 52

Divan'ın yargısı katidir.

Madde 53

Yüksek Akid Taraf'lar karışıklık olaylar hakkında Divan'ın aldığı kararlara uymakla yükümlüdürler.

Madde 54

Divan'ın yargısı Bakanlar Komitesi'ne gönderilir; Bakanlar Komitesi yargının icrasını denetler.

Madde 55

Divan kendi tüzüğünü düzenler ve yargılama usulünü saptar.

Madde 56

- Divan üyelerinin seçimi Yüksek Akid Taraf'ların

46. maddede değinilen açıklamalarının sayısı sekizi bulduktan sonra yapılır.

2) Bu seçimden önce Divan'a başvurulamaz.

BÖLÜM V

Madde 57

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin yetkili talebini alır almaz her Yüksek Âkid Taraf kendi dahili mevzuatının, işbu Sözleşmenin tüm hükümlerinin fiilen uygulanışını hangi yolla sağladığı hususunda gerekli açıklamalarda bulunacaktır.

Madde 58

Komisyon'un ve Divan'ın harcamaları, Avrupa Konseyi tarafından karşılanır.

Madde 59

Komisyon ve Divan üyeleri görevde buldukları sürece Avrupa Konseyi Statüsü'nün 40. maddesinde ve işbu madde gereğince varılan andlaşmalarda öngörülen ayrıcalıklar ve bağımsızlıklardan yararlanırlar.

Madde 60

İşbu sözleşmenin hükümlerinden hiç biri, bir Yüksek Âkid Taraf'ın yasalarında ya da katıldığı diğer bir sözleşmede yazılı olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin sınırlandırılması ya da azaltılması biçiminde yorumlanamaz.

«Madde 61

İşbu sözleşmenin hiç bir hükmü Avrupa Konseyi Statüsü'nün Bakanlar Komitesi'ne verdiği yetkileri kısıtlamaz.

Madde 62

Yüksek Âkid Taraf'lar, işbu sözleşmenin uygulanması ve yorumlanmasından doğacak anlaşmazlıkları, özel sözleşmeler yüzünden olanların dışında, işbu sözleşmede ön-

görülden başka bir yönetme tabii tutmak amacıyla, aralarında varolan anlaşma, sözleşme ve açıklamalardan yararlanmayacakları konusunda uzlaşmışlardır.

Madde 63

1) Her devlet, onama sırasında ya da daha sonra herhangi bir zamanda Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne göndereceği bir açıklamayla, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu tüm bölgelerde ya da bunlardan bazılarında bu sözleşmenin uygulanacağını açıklayabilir.

2) Sözleşme, açıklamada adı geçen bölge ya da bölgelerde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin bu açıklamayı aldığı tarihten otuz gün sonra uygulanmaya başlayacaktır.

3) İşbu sözleşmenin hükümleri adı geçen bölgelerde yerel gerekler gözönüne alınarak uygulanacaktır.

4) Bu maddenin birinci fıkrası gereğince açıklamada bulunmuş olan her devlet sonradan her zaman, işbu açıklamasında değindiği bölgelerden biri ya da birçoğu adına, gerçek şahısların, devletdışı kuruluşların ya da fert topluluklarının dilekçelerini, işbu sözleşmenin 25. maddesi uyarınca, Komisyon'un inceleme yetkisini kabul ettiğini açıklayabilir.

Madde 64

1) İşbu sözleşmenin imzalanışı ya da onama belgesinin sunulması sırasında her devlet sözleşmenin belli bir hükmü hakkında, o zaman kendi ülkesinde yürürlükte olan bir yasanın bu hükme uygun bulunmaması nedeniyle ihtirazî kayıt koyabilir. İşbu madde genel türden ihtirazî kayıtların konulmasına izin vermez.

2) İşbu madde uyarınca konulan her ihtirazî kayıt söz konusu yasanın kısa bir özetini içermelidir.

Madde 65

1) Bir Yüksek Âkid Taraf işbu sözleşmeyi ancak sözleşmenin kendisi için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıllık bir süre sonunda ve Avrupa Konseyi Genel Sek-

reteri'ne altı ay önceden verilecek bir açıklamayla feshedilebilir; Genel Sekreter diğer Yüksek Akid Taraf'ları bundan haberdar edecektir.

2) Bu türden bir fesih, Yüksek Akid Taraf'ından fesih geçerli sayıldığı tarihten önce yapılmış olan ve bu yükümlülüğün çiğnenmesi anlamına gelebilecek herhangi bir fiili dolayısıyla, ilgili Yüksek Akid Taraf'ın işbu sözleşme uyarınca sahip olduğu yükümlülüklerinden kurtulmasını sağlamaz.

3) Aynı ihtirazî kayıt altında Avrupa Konseyi üyeliği sıfatı ortadan kalkan her Yüksek Akid Taraf işbu sözleşmeye de taraf olmaktan çıkar.

4) Sözleşme 63. madde hükmü gereğince uygulanacağı ilân edilmiş olan bölgelerde ilişkisi bakımından, daha önceki fıkra hükümlerine uyarak feshedilebilir.

Madde 66

1) İşbu sözleşme, Avrupa Konseyi üyelerinin imzalarına açıktır; sözleşmenin onaması eksiktir. Onama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne iletilecektir.

2) İşbu sözleşme on onama belgesinin sunulmasından sonra yürürlüğe girecektir.

3) Sözleşmeyi daha sonra onayacak olan bir devlet için, sözleşme onama belgesinin sunulduğundan itibaren yürürlüğe girecektir.

4) Avrupa Konseyi Genel Sekreteri sözleşmenin yürürlüğe girdiği, sözleşmeyi onayan Yüksek Akid Taraf'ların adlarını ve daha sonra gerçekleşecek olan onama belgelerinin sunulmasını da tüm Avrupa Konseyi üyelerine tebliğ edecektir.

Avrupa Konseyi Hazine-i Evrak'ında saklanmak ve her ikisinin de aynı derecede geçerli olduğu, Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde, 4 Kasım 1950'de Roma'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli suretlerini, imza eden tüm devletlere gönderecektir.

[4 Kasım 1950]